วารสารรัชต์ภาคย์ Rajapark Journal (ISSN: 1905-2243) Rajapark Journal Vol.12 No. 25 January-April 2018
"ความรู้มีรากฐานมาจากจิตสำนึก"

สิทธิมนุษยชน กฎหมายไทย และการบังคับใช้กฎหมาย

Human Rights, Thai Law and Law Enforcement

[1]พันตำรวจโท สมเกียรติ เกียรติเลขากุล
[1]ศูนย์ฝึกอบรม ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทนำ

การติดต่อสื่อสารยุคโลกาภิวัฒน์ที่แพร่กระจายข้อมูลสารสนเทศ ไปทั่วทุกมุมโลกได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เป็นการเชื่อมโยงผู้คนทั้งหลายด้วยความรู้สึกในการรับรู้เรื่องราวต่างๆ ร่วมกัน ประเด็น ที่สำคัญประการหนึ่งของสังคมไทยพบเห็นรับรู้ได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันจนกระทั่งนำไปสู่ระดับชาติก็คือปัญหาเรื่อง "การกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน การละเมิดต่อกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย" มีคำถามที่น่าสนใจหลากหลายมุมมองให้ขบคิดค้นหาคำตอบ เช่น คนเราเกิดมาแล้วมีสิทธิหน้าที่อะไรบ้าง ? การบังคับใช้กฎหมายที่กระทบต่อหลักสิทธิมนุษยชนสามารถกระทำได้หรือไม่เพียงใด ? ในทางสังคมวิทยานั้นมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่รวมกลุ่มกัน จึงมีความจำเป็นจะต้องกำหนดกฎเกณฑ์หรือกติกา เช่น วิถีชาวบ้าน ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศีลธรรมจรรยา หลักศาสนา และกฎหมาย เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้มีระเบียบแบบแผนอย่างเดียวกัน ธำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคมส่วนรวม กฎเกณฑ์ดังกล่าวเรียกว่า "ปทัสถานทางสังคม" (Social Norms) ดังภาษิตละตินบทหนึ่งกล่าวไว้ว่า "ที่ไหนมีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย" (Ubi societas, ibi jus) ประเด็นปัญหาเรื่อง สิทธิมนุษยชน กฎหมายไทย และการบังคับใช้กฎหมาย จึงมีความสำคัญควรค่าที่จะหยิบยกนำมาเข้าสู่กระบวนการสังเคราะห์ (Synthesis) บูรณาการปัจจัยแนวคิดเข้ามาเป็นองค์ประกอบร่วมกัน ให้ตกผลึกทางความคิดพัฒนานำไปสู่หลักการสิทธิมนุษยชน หลักกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย ที่มีความถูกต้องสมบูรณ์สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย

นับตั้งแต่วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ (ค.ศ. ๑๙๔๘) ซึ่งเป็นวันประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ สมัยที่ ๓ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ตามข้อมติที่ ๒๑๗ A (III) ถือกันว่าเป็นเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติในลำดับที่ 55 ได้ยึดถือปฏิบัติตามปฏิญญาดังกล่าว เช่น การเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน 7 ฉบับ ได้แก่ (1) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัด การเลือก

ปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW) (2) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child: CRC) (3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) (4) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) (5) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: ICERD) (6) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการประติบัติ หรือ การลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) และ (7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities: CRPD)

พัฒนาการของสังคมไทยเล็งเห็นความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง จึงได้ขับเคลื่อน ให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (National Human Rights Commission of Thailand) (กสม.) ชุดแรก จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา โดยมีสถานภาพเป็นองค์กรอิสระที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากแรงผลักดันตามข้อเรียกร้องของประชาชน ซึ่งมุ่งหวังให้มีกลไกอิสระเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริม คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิเสรีภาพให้มีผลปรากฏเป็นจริง กระบวนการออกกฎหมายในการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นับเป็นแบบอย่างที่ดีของการร่างกฎหมายที่มีผลเกี่ยวข้องกับประชาชน โดยมีกระบวนการประชาพิจารณ์รับฟังข้อมูลความคิดเห็นเสียงสะท้อนจากสังคมทั่วประเทศ ขณะเดียวกันภาคประชาชนก็ตื่นตัวมีส่วนร่วมจัดเวทีศึกษาแลกเปลี่ยนบทเรียนที่สำคัญ ซึ่งก่อผลให้มีการปรับปรุงกฎหมายในหลายประเด็น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ได้แก่ (1) ส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลัก สิทธิมนุษยชนทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ (2) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคล หรือหน่วยงาน ที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าว เพื่อดำเนินการในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป (3) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (4) ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน (5) ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์การเอกชน และองค์การอื่นใดในด้านสิทธิมนุษยชน (6) จัดทำรายงานประจำปี เพื่อประเมิน

สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเปิดเผยต่อสาธารณชน (7) ประเมินผลและจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีเสนอต่อรัฐสภา (8) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา ในกรณีที่ประเทศไทยจะเข้าไปเป็นภาคีสนธิสัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (9) แต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการมอบหมาย (10) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น ซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

ในกระบวนการออกกฎหมายไทยทุกฉบับจะต้องนำหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้าร่วมประกอบการพิจารณาดำเนินการด้วยเสมอขาดเสียมิได้ กฎหมายที่ถูกต้องสมบูรณ์ต้องสอดรับกับหลักสิทธิมนุษยชน อาจกล่าวได้ว่า "หลักสิทธิมนุษยชนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกฎหมาย" เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔ "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับการคุ้มครอง" มาตรา ๒๕ "สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น" ในส่วนของเจ้าพนักงานตำรวจนั้น เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายโดยตรงในต้นทางของกระบวนการยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ดำเนินการบริหารจัดการภายในองค์กรปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบ ข้อกฎหมาย และยุทธวิธีในการทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เช่น กฎ ก.ตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ ข้อที่ ๒ ที่ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งต้องกระทำโดยไม่เลือกการปฏิบัติและการทารุณกรรม "การไม่เลือกปฏิบัติ" หมายความว่า การไม่ใช้ความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจส่วนตัวต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคล อันเนื่องมาจากชาติกำเนิด เพศ ศาสนาหรือความเชื่อ เชื้อชาติ สัญชาติ อายุ การศึกษา ความเห็นทางการเมืองหรือความเห็นอื่น ความนิยมทางเพศส่วนบุคคล ความพิการ สภาพร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือสถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม "การทารุณหรือทารุณกรรม" หมายความว่า การปฏิบัติหรือกระทำการใดๆ ต่อร่างกายหรือจิตใจของบุคคล ในลักษณะที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือก่อให้เกิดความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส หรือดูถูกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ข้อ ๘ "ข้าราชการตำรวจเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมายอื่นโดยเคร่งครัดโดยไม่เลือกปฏิบัติ" ในส่วนการจับกุมและการใช้กำลังกับผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย ได้กำหนดกฎเกณฑ์และระดับของการใช้อาวุธไว้ ตามกฎ ก.ตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ ข้อที่ ๑๗ และข้อที่ ๑๘ ที่ว่าด้วย

การใช้อาวุธ และระดับของการใช้อาวุธในการปฏิบัติหน้าที่

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะมีพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ตามสนธิสัญญาที่รัฐบาลได้ลงนามรับรองให้สัตยาบันไว้ กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติภายในประเทศก็ยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ที่ไปด้วยกันได้ในเรื่องของสิทธิมนุษยชน กฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย มีความเคลื่อนไหวของกลุ่มนักสิทธิมนุษยชน การถกแถลงในวงสนทนากันอย่างกว้างขวาง การแสดงความเห็น ข้อเรียกร้องที่เชื่อมโยงประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน กฎหมายไทย และการบังคับใช้กฎหมายอยู่บ่อยครั้ง เช่น การดำเนินคดีที่เกี่ยวกับความมั่นคงกับผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชน การตรวจหาสารพันธุกรรม (deoxyribo nucleic acid) (DNA) จากเด็ก และการวิสามัญฆาตกรรมผู้ต้องหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัญหาอุปสรรค ข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นนั้น หากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรอิสระ ไม่ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ให้ทราบถึงสาเหตุและสภาพของปัญหาให้ถ่องแท้อย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริง แล้วนำมากำหนดนโยบายแนวทางปฏิบัติที่มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนเป็นระบบในทุกระดับชั้น ร่วมแรงร่วมใจเพื่อนำไปสู่การแก้ไข เปลี่ยนแปลงและพัฒนาก้าวสู่เป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม ก็เห็นทีจะเป็นเรื่องยากที่ประเด็นปัญหาเหล่านี้ จะหมดหายไปจากสังคมไทย บทความนี้ได้นำเสนอ หลักสิทธิมนุษยชน กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และการบังคับใช้กฎหมายในส่วนของเจ้าพนักงานตำรวจ ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งโดยปกติแล้วการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละครั้งนั้น ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิ เสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่หากผู้บังคับใช้กฎหมายได้กระทำโดยถูกต้องชอบธรรมตามอำนาจหน้าที่แล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดต่อหลักสิทธิมนุษยชน เพราะเป็นการกระทำที่มีอำนาจตามกฎหมายรองรับ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ในมุมกลับกันหากการบังคับใช้กฎหมายได้กระทำไป โดยขาดความชอบธรรม หรือเกินเลยขอบเขตของอำนาจหน้าที่ ก็ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเช่นกัน

หลักการและแนวคิดสิทธิมนุษยชน

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ บัญญัติความหมายของคำว่า "สิทธิมนุษยชน" หมายถึง (กฎ) น. สิทธิพื้นฐานที่มนุษย์พึงมี. ส่วนพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ ได้ให้คำนิยามศัพท์ "สิทธิมนุษยชน" หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือ ตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม และกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เห็นว่า "สิทธิมนุษยชน" (Human Rights) หมายความถึง สิทธิที่มี ตามธรรมชาติ ซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด โดยมีความเป็นสากลและมีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือ

กติกา อนุสัญญา ข้อตกลงต่างๆ ระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ที่ทุกประเทศทั่วโลก ให้การรับรอง

รัฐบาลปัจจุบันมีแนวคิดนโยบายเพื่อนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติในแผนงานระยะยาว โดยส่งเสริมผลักดันให้มีการจัดทำวาระแห่งชาติ : สิทธิมนุษยชนร่วมขับเคลื่อน Thailand 4.0 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยการน้อมนำพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างของการช่วยเหลือประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างเสมอภาค เท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง และจะช่วยนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) ไปพร้อมกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยอาศัยปัญญาและนวัตกรรม ภายใต้รูปแบบโมเดล Thailand 4.0 ด้วยความคาดหวังว่าจะทำให้ประเทศไทย ก้าวผ่านประเด็นปัญหาความไม่สมดุล ความเหลื่อมล้ำ และการเป็นประเทศรายได้ปานกลางไปให้ได้

หลักการแนวคิดสิทธิมนุษยชน (The Human Rights Principles) ประกอบด้วย

๑. สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) มีคุณค่าของคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ๑) คุณค่าในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม ซึ่งแตกต่างกัน และ ๒) คุณค่าในฐานะความเป็นมนุษย์ ซึ่งทุกคน มีอย่างเท่าเทียมกัน การกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกัน เช่น ให้คุณค่าของฐานะตำแหน่งหรือเงินตรามากกว่า นำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์และการเลือกปฏิบัติ จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดและเน้นคุณค่าของความเป็นคนในฐานะความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ให้คุณค่าคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

๒. สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (Universality & Inalienability) สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรมแดน เป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ที่ไม่สามารถมอบอำนาจ หรือมอบสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใด เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิของผู้ลี้ภัย สิทธิเหล่านี้ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน เพราะสิทธิมนุษยชน เป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดขึ้นและมีกฎหมายรองรับแตกต่างจากสิทธิการครอบครองที่ดินหรือทรัพย์สิน เป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ

๓. สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแบ่งแยกเป็นส่วนได้ ไม่มีสิทธิหนึ่งใดมีความสำคัญเหนือกว่าอีกสิทธิอื่น(indivisibility) เช่น เราไม่สามารถแบ่งแยกได้ว่า สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมีความสำคัญยิ่งกว่า สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพราะสิทธิทุกประเภทมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

๔. ความเสมอภาคและการห้ามเลือกปฏิบัติ (Equality and Non–Discrimination) การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคมและถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุที่เราเกิดมาเป็นคนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย คนพิการ เด็ก ผู้สูงวัย คนป่วย ผู้มีสุขภาพ

ดี หรือบุคคลเพศใด แต่สังคมไทยยังมีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งเรามักได้ยินคำกล่าวที่ว่า "ฝนตกไม่ทั่วฟ้า" "เลือกที่รัก มักที่ชัง" หรือ "รักลูกไม่เท่ากัน"

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) แบ่งเป็น ๔ ส่วน คือ

ส่วนแรก ข้อ ๑ และข้อ ๒ กล่าวถึงหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชน

๑. ทุกคนมีอิสระ และเราทุกคนควรจะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกัน

๒. ทุกคนมีความเสมอภาค ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันในสีผิว เพศ ศาสนา ภาษา

ส่วนที่สอง ข้อ ๓ ถึงข้อ ๒๑ กล่าวถึง สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

๓. ทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในการมีชีวิตอย่างอิสระและปลอดภัย

๔. ไม่มีใครมีสิทธิที่จะปฏิบัติต่อเราเยี่ยงทาส และเราก็ไม่อาจจะทำให้ผู้ใดเป็นทาสของเราเช่นกัน

๕. ไม่มีใครมีสิทธิที่จะทำอันตรายเราหรือทรมานเรา

๖. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

๗. กฎหมายเป็นสิ่งเดียวกันสำหรับทุกคน กฎหมายต้องปฏิบัติกับเราทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

๘. ทุกคนมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย เมื่อสิทธิของพวกเขาถูกละเลย

๙. ไม่มีใครมีสิทธิที่จะจำคุกเราอย่างไม่เป็นธรรม หรือขับไล่เราออกไปจากประเทศของเราเอง

๑๐. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย

๑๑. ทุกคนควรได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิด

๑๒. ทุกคนมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือหากมีใครบางคนพยายามทำร้ายเรา ไม่มีใครสามารถเข้าไปในบ้านเรือนของเรา เปิดจดหมายเราอ่าน หรือรบกวนเราหรือครอบครัวโดยไม่มีเหตุพอเพียง

๑๓. ทุกคนมีสิทธิที่จะเดินทางไปไหนมาไหนได้ตามต้องการ

๑๔. ทุกคนมีสิทธิที่จะไปยังอีกประเทศหนึ่งแล้วขอความคุ้มครองหากจะมีใครตามรังควาน หรือตกอยู่ในอันตราย

๑๕. ทุกคนมีสิทธิที่จะถือสัญชาติของประเทศหนึ่งๆ ไม่มีใครมีสิทธิที่จะยับยั้งการเปลี่ยนสัญชาติ ของเราได้ถ้าเราต้องการ

๑๖. ทุกคนมีสิทธิในการแต่งงานและมีครอบครัว

๑๗. ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

๑๘. ทุกคนมีสิทธิที่จะปฏิบัติศาสนกิจของตนเอง และสามารถเปลี่ยนศาสนาได้หากต้องการ

๑๙. ทุกคนมีสิทธิที่จะพูดในสิ่งที่คิด และมีสิทธิที่จะให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

๒๐. ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการประชุมและสมาคมใดๆ โดยสันติ

๒๑. ทุกคนมีสิทธิที่จะช่วยเลือกและเข้าไปมีส่วนร่วมในรัฐบาลของตน

ส่วนที่สาม ข้อ ๒๒ ถึงข้อ ๒๗ กล่าวถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๒๒. ทุกคนมีสิทธิในการประกันสังคม และมีโอกาสพัฒนาทักษะของตน

๒๓. ทุกคนมีสิทธิที่จะทำงานโดยได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม ได้รับสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และ ได้เข้าร่วมกับสหภาพแรงงาน

๒๔. ทุกคนมีสิทธิที่จะพักผ่อนและมีเวลาหย่อนใจ

๒๕. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่พอเพียง และได้รับความช่วยเหลือทางการแพทย์ ถ้าเจ็บป่วย

๒๖. ทุกคนมีสิทธิที่จะไปโรงเรียน

๒๗. ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในวัฒนธรรมของชุมชน

ส่วนที่สี่ ข้อ ๒๘ ถึงข้อ ๓๐ กล่าวถึง หน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ

๒๘. ทุกคนต้องเคารพใน "ระเบียบสังคม" ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการอำนวยสิทธิต่างๆ เหล่านี้ให้ได้

๒๙. ทุกคนต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น ชุมชน และทรัพย์สินสาธารณะ

๓๐. ไม่มีผู้ใดมีสิทธิที่จะแบ่งแยกสิทธิใดๆ ที่ปรากฏในปฏิญญา ฉบับนี้ไปได้

กฎหมายไทยที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศประชาชนทั่วไปจึงควรจะมีความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการปกป้องรักษาสิทธิของตนเองหรือผู้อื่นเมื่อถูกกระทำละเมิด รวมทั้งสามารถใช้สิทธิของตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสมไม่ไปก้าวล่วงละเมิดกระทบต่อบุคคลอื่น ซึ่งมีข้อบัญญัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน อันควรรู้ ดังนี้

หมวดที่ ๑ บททั่วไป

มาตรา ๔ "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับการคุ้มครอง

ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน"

หมวดที่ ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา ๒๕ "สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยก

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ"

มาตรา ๒๖ "การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัด ต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง"

มาตรา ๒๗ "บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพ ได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม"

มาตรา 28 "บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิต หรือร่างกาย จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้"

มาตรา 29 "มาตรา ๒๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกัน จนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ"

มาตรา 31 "บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน"

มาตรา 32 "บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูล ส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ"

มาตรา ๓๓ "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ"

มาตรา ๓๔ "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพ ของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพ ของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชน ชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น"

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๗๘ "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้ เว้นแต่

(๑) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๐

(๒) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภยันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

(๓) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา ๖๖ (๒) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

(๔) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา ๑๑๗"

มาตรา ๘๕ "เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหา และยึดสิ่งของต่างๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

การค้นนั้นจักต้องทำโดยสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น

สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น"

มาตรา ๘๖ "ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น"

มาตรา ๘๗ "ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี ในกรณีความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหนเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๘๓ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมี ข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้"

แนวคิดทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย

(Law Enforcement Theory) ภารกิจหน้าที่ของหน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรมก็คือการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเสมอภาค ในส่วนขององค์กรตำรวจมุ่งเน้นการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำความผิดในสังคม นักอาชญาวิทยาได้พัฒนาแนวคิดและขอบเขตปรัชญาการบังคับใช้กฎหมายและการควบคุมสังคม (The Philosophy of Enforcing Laws and Social Control) ให้รวมตลอดไปถึงการควบคุมพฤติกรรมจะนำไปสู่การกระทำผิดด้วย มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ (๑) รัฐเป็นผู้ใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมความประพฤติและคุ้มครองพิทักษ์ผลประโยชน์ของสมาชิกในสังคม ตามหลักกฎหมายมหาชนในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือราษฎรแต่มิได้รวมถึงกฎหมายเอกชน อันเป็นกฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรในฐานะเท่าเทียมกัน (๒) รัฐเป็นผู้ได้รับอาณัติมอบหมาย (Mandate) จัดสรรเจ้าหน้าที่ควบคุมรับผิดชอบ การปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความผาสุกของชุมชน ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด (๓) การบังคับใช้กฎหมาย จะต้องบังคับใช้แก่สมาชิกในสังคมโดยเสมอภาคภายใต้หลักนิติธรรม

(Justice Under Law) ปราศจากความลำเอียงหรือรังเกียจเดียดฉันท์โดยสิ้นเชิง

สำหรับผู้ใช้กฎหมาย ได้แก่ (๑) ศาลหรือผู้พิพากษา ผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญา เมื่อศาลพิจารณาข้อเท็จจริงจากคำฟ้องคำให้การของคู่ความและพยานหลักฐาน ได้ความยุติชัดเจนอย่างใดแล้ว ศาลก็ต้องหาตัวบทกฎหมายมาปรับแก่คดีให้ได้เสมอ จะยกฟ้องโดยอ้างว่าไม่มีตัวบทกฎหมาย มาใช้ปรับแก่คดีไม่ได้ (๒) เจ้าพนักงาน เช่น พนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ พนักงานอัยการ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากบุคคลเหล่านี้แล้วยังรวมถึงเจ้าพนักงานอื่นๆ ที่ต้องใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย (๓) ประชาชน ที่นำกฎหมายมาใช้เพื่อปกป้องรักษาสิทธิและหน้าที่ของตน และเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายรับรอง

การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานตำรวจที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน จะนำเสนอในมุมมองมิติของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งเป็นหน่วยที่ใกล้ชิดกับประชาชน เป็นต้นน้ำลำธารของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย จากการศึกษาพบว่ามีการออกกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวกับการที่จะบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนที่สำคัญ ได้แก่ การจับกุมและการตรวจค้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 28 ได้บัญญัติเป็นหลักการรองรับเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ กล่าวคือบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย โดยหลักแล้วห้ามการจับและการคุมขังบุคคล การที่เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจหน้าที่ดำเนินการจับกุมบุคคลนั้น เป็นเพียงข้อยกเว้นที่มีเงื่อนไขบังคับให้ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ด้วยเหตุที่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ส่วนการค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย ก็ใช้หลักการทำนองเดียวกันซึ่งโดยหลักแล้ว จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ ประกอบกับ มาตรา ๒๙ ได้กำหนดข้อสันนิษฐานในคดีอาญาที่เป็นคุณกับผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ นอกจากนี้ยังวางหลักเกณฑ์เรื่องการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีในคดีอาญาเท่านั้น จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ ส่วนคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาก็ต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันตัวต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ตรวจค้น จับกุม ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า โดยหลักจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นให้กระทำได้เฉพาะในกรณี (๑) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้

บัญญัติไว้ใน มาตรา ๘๐ (๒) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์ อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภยันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด (๓) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้น ตามมาตรา ๖๖(๒) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ และ (๔) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา ๑๑๗" ส่วนการค้น ซึ่งโดยปกติต้องกระทำควบคู่กับการจับตามหลักยุทธวิธีตำรวจ และเพื่อสืบค้นให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานในคดี มาตรา ๘๕ เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหา และยึดสิ่งของต่างๆ ที่อาจใช้ เป็นพยานหลักฐานได้ วิธีการค้นนั้นจักต้องทำโดยสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น เมื่อมีการจับกุมบุคคลแล้ว ก็เข้าสู่ขั้นตอนการควบคุมตัว ตามหลักการที่ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น และห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี ในกรณีความผิดลหุโทษจะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้ เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหนเท่านั้น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้ถูกควบคุมสามารถร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างการพิจารณาคดีได้อีกด้วย

การจับและการค้น เป็นมาตรการบังคับใช้กฎหมายที่สำคัญและจำเป็น ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นการกระทำที่กระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากที่สุดประการหนึ่ง กฎหมายรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงได้บัญญัติหลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติไว้ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลในการปฏิบัติหรือใช้มาตรการที่เกี่ยวข้องกับข้อบัญญัติของกฎหมาย ดังกล่าวของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย จึงพึงต้องใช้ความระมัดระวังอย่างที่สุด หากจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายก็ให้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลในวิถีทางที่น้อยที่สุด เท่าที่จำเป็นในการอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น

สำนักงานกฤษฎีกาได้ประมวลพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายไว้ ความว่า

"...ถ้าเราจะปกครองหรือช่วยให้บ้านเมืองมีความสงบสุข เรียบร้อย เราจะต้องปฏิบัติตรงตามกฎหมายทั้งหมดไม่ได้ จะต้องคำนึงถึงหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ไปพร้อมๆ กัน ต้องอยู่ด้วยความอะลุ่มอล่วย ไม่กดขี่ซึ่งกันและกัน..."

"...หลักที่ว่าทุกคนต้องทราบถึงกฎหมายและต้องทำตามกฎหมายนั้นรู้สึกว่าบางครั้งก็ใช้ไม่ได้ เพราะว่ากฎหมายไม่ถึงประชาชน ต้องนึกบ้างว่าเป็นความผิดทางราชการ ที่ไม่สามารถจะนำกฎหมายไปให้ถึงประชาชน..."

"...กฎหมายทั้งปวง จะธำรงความยุติธรรมและความถูกต้องเที่ยงตรง มีความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมหรือไม่เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับ

การใช้ หากนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์และ เจตนารมณ์หรือด้วยเจตนาไม่สุจริตต่างๆ กฎหมายก็เสื่อม ความศักดิ์สิทธิ์และกลายเป็นภัยต่อประชาชน..."

"...การรักษาความยุติธรรมในแผ่นดิน ไม่ควรจะถือเพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย จำเป็นต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย..."

"...กฎหมายมิใช่ตัวความยุติธรรม หากเป็นแต่เพียงบทบัญญัติหรือปัจจัยที่ตราไว้เพื่อรักษาความยุติธรรม ผู้ใดก็ตามแม้ไม่รู้กฎหมายแต่ถ้าประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตแล้วควรจะ ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเต็มที่ ตรงกันข้ามคนที่รู้กฎหมายแต่ใช้กฎหมายไปในทางทุจริตควรต้องถือว่าทุจริต..."

"...กฎหมายนี้มีช่องโหว่เสมอ ถ้าเราถือโอกาสในการมีช่องโหว่ของกฎหมายเพื่อการทุจริตนั้นเป็นสิ่งที่เลวทราม และทำให้นำไปสู่ความหายนะแต่ถ้าใช้ช่องโหว่ในกฎหมายเพื่อสร้างสรรค์ ก็เป็นการป้องกันมิให้ใช้ช่องโหว่ของกฎหมายในทางทุจริต ..."

"...กฎหมายนั้น โดยหลักการแล้วจะต้องบัญญัติขึ้น ใช้เป็นอย่างเดียวกันและเสมอกันหมดสำหรับ คนทั้งประเทศ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ใช้กฎหมายจะต้องตระหนักในความรับผิดชอบของตนเองอยู่ตลอดเวลา ในอันที่จะใช้กฎหมายเพื่อธำรงรักษาและผดุงความยุติธรรม..."

"...กฎหมายนั้นไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นแต่เพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง สำหรับใช้ในการรักษาและอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรมไม่ใช่เพื่อรักษาตัวบทของกฎหมายเอง และการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดิน ก็มิได้มีวงแคบอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยาตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย..."

"...สิ่งที่มีกฎเกณฑ์ก็เรียกว่าเป็นกฎหมาย บุคคลนั้นก็ต้องอาศัยกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องจึงจะมีความสุขได้ ถ้าไม่มีกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง ทำให้อยู่กันไม่ผาสุก เพราะว่ามีการเบียดเบียนกันบ้าง มีการเข้าใจผิดกันบ้าง ฉะนั้น จึงต้องมีกฎเกณฑ์ คือกฎหมายที่ตราขึ้นมาเพื่อความสงบเรียบร้อย..."

"...กฎหมายมีไว้สำหรับให้มีความสงบสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่ากฎหมายมีไว้สำหรับบังคับประชาชน ถ้ามุ่งหมายที่จะบังคับประชาชนก็กลายเป็นเผด็จการ กลายเป็นสิ่งที่บุคคลหมู่น้อยจะต้องบังคับกับบุคคลหมู่มาก ในทางตรงกันข้าม กฎหมายมีไว้สำหรับให้บุคคลส่วนมากมีเสรีและอยู่ได้ด้วยความสงบ..."

กรอบทิศทางยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี

กระทรวงวัฒนธรรมกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาด้านวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. 2560-2579) ตามกรอบทิศทางนโยบายการพัฒนาสู่ประเทศไทย ๔.๐ ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) จึงได้กำหนดแนวคิดเป้าหมายของการพัฒนา ด้านวัฒนธรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมทุกระดับ โดยมุ่งพัฒนาการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม มีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ สร้างภาพลักษณ์ความสัมพันธ์ที่ดี

ให้เกิดการยอมรับในเวทีทางวัฒนธรรมระดับสากล ผลักดันสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เอื้ออาทร มีความปรองดองสมานฉันท์เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศไทยมีรายได้และความมั่งคั่งจากอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และบริการทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้นภายใต้แนวคิด "วัฒนธรรมสร้างคนดี สังคมดี สร้างรายได้ สร้างภาพลักษณ์ และเกียรติภูมิประเทศไทยในเวทีโลก" ทั้งนี้เป้าหมายของกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย (๑) คนดีที่สังคมคาดหวัง : มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีสำนึกรักบ้านเกิด หวงแหนแผ่นดิน เทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และเป็นพลเมืองดีของชาติ เด็กและเยาวชนไทยเล่นดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปะการแสดงอย่างน้อย ๑ อย่าง (๒) สังคมดีที่คาดหวัง : มีน้ำใจไมตรี เอื้ออาทร สามัคคี ปรองดองสมานฉันท์ เคารพและยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ปลอดภัยและสันติสุข (๓) สร้างรายได้จากฐานวัฒนธรรม : ต้นทุน มรดก ภูมิปัญญาและทรัพยากรทางวัฒนธรรม สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้แก่ประชาชน ชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ (๔) วัฒนธรรมนำความเป็นไทยสู่สากล : ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทางศิลปวัฒนธรรมระดับนานาชาติ สร้างภาพลักษณ์ ความสัมพันธ์ที่ดีและเกียรติภูมิของไทยในเวทีโลก เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมดังกล่าว กระทรวงวัฒนธรรมได้ร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมทุกระดับตั้งเข็มมุ่งที่จะดำเนินการ พัฒนาตามกรอบทิศทางการพัฒนาใน ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) เสริมสร้างค่านิยม อัตลักษณ์ไทยและความเป็นไทย (๒) พัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม (๓) ส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ (๔) พัฒนาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและนำภาพลักษณ์ไทยสู่สากล และ (๕) พัฒนากฎหมายและยกระดับการบริหารจัดการวัฒนธรรมสู่ระดับสากล กลไกการนำกรอบทิศทางการพัฒนาด้านวัฒนธรรมระยะ ๒๐ ปี ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับบทบาทของหน่วยงานภาคเอกชนควบคู่กับภาครัฐ สร้างความชัดเจนของแนวนโยบาย กรอบแนวทางการปฏิบัติของหน่วยงานหลัก หน่วยงานสนับสนุน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลไกการบริหารจัดการที่ชัดเจนเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อร่วมกันสนับสนุน ส่งเสริมขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ควบคู่ไปกับการกำกับดูแลและบริหารจัดการตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งการกำหนดบทบาทของภาครัฐและภาคเอกชน ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนาให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยมีกลไกการขับเคลื่อน คือ ๑) การผลักดันการขับเคลื่อนในระดับชาติ โดยคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติผลักดัน ให้รัฐบาลนำกรอบทิศทางการพัฒนาด้านวัฒนธรรมระยะ ๒๐ ปี กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในทุกฉบับ ทุกระยะของการพัฒนาตามแผน รวมถึงนโยบายและยุทธศาสตร์

ของรัฐบาล ๒) การจัดโครงสร้างระบบบริหารจัดการขับเคลื่อน เพื่อให้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมอบหมายให้มีคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติรับผิดชอบขับเคลื่อน การดำเนินงานโดยเฉพาะเพื่อบูรณาการการดำเนินงานขับเคลื่อน กำกับดูแลและติดตามประเมินผลการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีคณะอนุกรรมการในคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบขับเคลื่อนในแต่ละด้าน ๓) การสร้างความเข้าใจและความพร้อมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของผู้เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ เช่น จัดประชุมผู้บริหารหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน เพื่อสร้างความเข้าใจ ความพร้อมในการร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการไปสู่การปฏิบัติ จัดงานแถลงข่าวและลงนามความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรพันธมิตรที่ร่วมดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ รวมทั้งรายละเอียดแผนงานโครงการงบประมาณแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผ่าน ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย การจัดทำแผนปฏิบัติการและงบประมาณตามยุทธศาสตร์ในลักษณะบูรณาการโดยการจัดประชุมหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันจัดทำรายละเอียด แผนปฏิบัติการตามยุทธศาสตร์ ทั้งนี้รัฐบาลควรกำหนดให้ยุทธศาสตร์ที่ ๑๓ ด้านวัฒนธรรม เป็นแผนงานและงบประมาณในภาพรวมของประเทศ โดยมีกระทรวงวัฒนธรรมเป็นหน่วยงานบริหารจัดการ ประชาสัมพันธ์เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ผ่านช่องทางสื่อสารอย่างหลากหลาย เพื่อต้องการให้ภาคประชาชนตระหนักถึงความสำคัญอย่างจริงจัง และให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ มีระบบการรายงาน การติดตามความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค การทบทวนและประเมินผลการดำเนินงานทุกปี แล้วนำเสนอคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อทราบและพิจารณาแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการดำเนินงาน ตามยุทธศาสตร์รวมถึงรายงานคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบหรือพิจารณาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน

จากรายงานการวิจัย เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน" มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน ๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ ๓) เพื่อประยุกต์หลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนมาใช้ ในสังคมปัจจุบัน ผลจากการศึกษาพบว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิที่มนุษย์แต่ละคนได้มาเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และทุกคนสามารถปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนได้โดยชอบธรรม โดยมีลักษณะเฉพาะกล่าวคือ เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ (Inherent) มีความเป็นสากล (Universal) ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ (Inalienable) และไม่ถูกแยกออกจากกัน (Indivisible) สิทธิดังกล่าวนี้มีความเป็นสากลและเป็นนิรันดร จุดมุ่งหมายของสิทธิมนุษยชนก็เพื่อประโยชน์สุข ความเสมอภาคของมวลมนุษยชาติในโลก สิทธิมนุษยชนแบ่งเป็น ๖ ประเภท ได้แก่ (๑) สิทธิที่จะมี

ชีวิตอยู่ (Right to Live) (๒) สิทธิที่จะได้รับการศึกษา (Right to Education) (๓) สิทธิที่จะทำงาน (Right to Work) (๔) สิทธิแห่งเสรีภาพ (Right of Freedom) (๕) สิทธิแห่งทรัพย์สิน (Right of Property) และ (๖) สิทธิแห่งสัญญาประชาคม (Right of Contact) สิทธิมนุษยชนมีขอบเขตเพียง ๒ ประการ ได้แก่ (๑) สิทธิมนุษยชนโดยทั่วไป หมายถึง การปฏิบัติต่อกันด้วยความเป็นพี่น้องระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (๒) สิทธิมนุษยชนโดยธรรม หมายถึง การปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งที่อยู่ในโลก เสมือนว่าสรรพสิ่งนั้นล้วนเป็นพี่น้องกันกับมนุษย์ เพราะมนุษย์ได้พึ่งพาอาศัยในการดำรงชีวิตอยู่ สิทธิมนุษยชนโดยธรรมจึงมีความหมายที่กว้าง เช่น มนุษย์กับสัตว์

หลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวปฏิบัติที่ถือได้ว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มาก ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฐานะทางสังคม ภาษา และศาสนา เช่น หลักศรัทธาความเชื่อ หลักกรรม หลักเบญจศีล และเบญจธรรม จัดเป็นหลักการปฏิบัติที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีอยู่หลายระดับที่จะเข้าถึงได้ตามความรู้ความสามารถทางสติปัญญาของแต่ละบุคคล มีความสอดคล้อง กลมกลืนกัน สนับสนุนกัน จากระดับต้นไปสู่ระดับกลาง หนุนเนื่องไปสู่ระดับสูงตามลำดับ ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนพัฒนาตนก่อให้เกิดประโยชน์ ๓ อย่าง ได้แก่ (๑) อัตตัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ส่วนตน (๒) ปรัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ของผู้อื่น และ (๓) อุภยัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

การประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนมาปรับใช้ในสังคมปัจจุบัน สรุปได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักการ (๑) ทาน การเสียสละแบ่งปันซึ่งเป็นไปเพื่อลดละความตระหนี่ ความมักมากเห็นแก่ตัว และศีลธรรม (เบญจศีลและเบญจธรรม) ให้เป็นไปเพื่อควบคุมมิให้เกิดการประทุษร้ายเบียดเบียนกันทั้งทางตรงและทางอ้อม (๒) สมาธิ ให้เป็นไปเพื่อความสงบตั้งมั่นของจิตใจ พร้อมจะทำการงาน และ (๓) ปัญญา ให้เป็นไปเพื่อความรู้เห็นจริงซึ่งสภาวธรรมทั้งหลาย ซึ่งมีอยู่ ๒ ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ (๑) การใช้สิทธิเสรีภาพขั้นต้นทางกายและวาจามุ่งส่งเสริมความเป็นส่วนตัว และ (๒) การใช้สิทธิเสรีภาพ ขั้นสูงทางปัญญา มุ่งเน้นถึงการปฏิบัติเพื่อบรรลุผล หลักการดังกล่าวจึงมีจุดร่วมกันที่การใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นการใช้สิทธิที่ถูกต้องมีลักษณะชักชวนให้กระทำ หรือให้พิสูจน์ตนเองด้วยตนเองเป็นสำคัญ เพื่อเป็นหลักประกันของการพิสูจน์ตนเองได้อย่างถูกต้อง คือ ไม่ก้าวก่าย ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ในสังคมไทยจึงต้องนำมาปรับใช้ใน ๒ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านหลักภราดรภาพ สิทธิเสรีภาพในการอยู่ร่วมกัน (๒) ด้านหลักความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติ ทั้งสิทธิมนุษยชนและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทล้วนมีการส่งเสริมให้ปฏิเสธความชั่ว สนับสนุนให้กระทำความดีต่อกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงอยู่ในฐานะสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาชีวิตมวลมนุษย์ให้เข้าถึงสันติสุขทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวมตลอดไป

บทสรุป

ผู้เขียนเห็นว่า สิทธิมนุษยชนกับกฎหมายไทยมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์เป็นเนื้อหาเดียวกัน จากข้อตกลง ความร่วมมือของประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ที่แสดงเจตจำนงยอมรับยึดถือปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์กติกาที่ตกผลึกเห็นชอบร่วมกัน แต่ละประทศก็นำหลักการสิทธิมนุษยชนดังกล่าวไปออกกฎหมายภายในให้สอดคล้องกัน กฎหมายของประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ในภาพรวมจึงมาจากแนวคิดทฤษฎี และหลักการเดียวกัน เพียงแต่แตกต่างกันในส่วนประเด็นรายละเอียดเท่านั้น ลักษณะของกฎหมายนั้นต้องสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน กฎหมายฉบับใดก็ตามหากขัดแย้งหรือละเมิดต่อหลักการสิทธิมนุษยชนก็ไม่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือสำหรับบังคับใช้กับสังคมได้ แต่จะถูกต่อต้านไม่ยอมรับทั้งโดยผู้คนในสังคมภายในประเทศและระดับนานาชาติ

บทความนี้ได้นำเสนอหลักสิทธิมนุษยชนกฎหมายไทย และการบังคับใช้กฎหมายในส่วน ของเจ้าพนักงานตำรวจที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีข้อพึงระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ หากกระทำการอันกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่น จะต้องมีอำนาจตามกฎหมายรองรับเท่านั้น การบังคับใช้กฎหมายต้องกระทำเท่าที่จำเป็นในวิถีทางที่น้อยที่สุด และต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล บุคคลที่มีสถานภาพอันอ่อนแอ เช่น เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคม ควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษ การขับเคลื่อนระบบการบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ด้วยหน่วยงานใดเพียงลำพัง หากแต่ต้องบูรณาการตั้งแต่ระดับนโยบายรัฐบาล หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย องค์กรอิสระ องค์กรเอกชน และประชาชนคนไทย ดำเนินการไปตามบทบาทหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสม เปิดรับความเห็นต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันออกแบบพัฒนาระบบงานในกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมกับสังคมไทย การบังคับใช้กฎหมายนั้นยังคงมีความจำเป็นที่ต้องดำเนินการเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม แต่ต้องมีกระบวนการที่ปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสม และอำนวยความยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมายนอกจากใช้หลักนิติศาสตร์แล้วยังต้องพิจารณาคำนึงถึงหลักการบังคับใช้กฎหมายประการอื่นที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วนทุกมิติ ประมวลพระบรมราโชวาทเป็นแนวทางสำคัญยิ่งซึ่งประกอบด้วยหลักการ แง่มุมในการบังคับใช้กฎหมายที่ลึกซึ้งละเอียดอ่อน ทั้งมาตรการที่เฉียบคมและยืดหยุ่นอะลุ่มอล่วย เช่น "การปฏิบัติตรงตามกฎหมายทั้งหมดไม่ได้ จะต้องคำนึงถึงหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ไปพร้อมกัน" "เป็นความผิดทางราชการที่ไม่สามารถจะนำกฎหมายไปให้ถึงประชาชน" "กฎหมายจะธำรงความยุติธรรมและความถูกต้องเที่ยงตรง ขึ้นอยู่กับการใช้ที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์" "กฎหมายเป็นแต่เพียงบทบัญญัติที่ตราไว้เพื่อรักษาความยุติธรรม ผู้ใดประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตแล้ว ควรจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย" "การถือโอกาสในการมีช่องโหว่ของกฎหมายเพื่อการทุจริตนั้น เป็นสิ่งที่เลวทราม และกฎหมายต้องอาศัยกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง"

ประชาชนคนไทยทุกคนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายควรศึกษาเรียนรู้อย่างลุ่มลึก และน้อมนำมาปรับใช้สำหรับการบังคับใช้กฎหมายในมิติมุมมองใหม่ที่ถูกต้องกว้างขวางขึ้น

ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจในการบังคับใช้กฎหมายก็คือ "เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้ผู้ถูกบังคับใช้ได้รับความถูกต้องและเป็นธรรม" ผู้เขียนเห็นว่าการบังคับใช้กฎหมาย ยังคงมีความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงมิได้ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่พึงกระทำด้วยความระมัดระวังละเอียดรอบคอบ ซึ่งผู้บังคับใช้กฎหมายต้องกระทำอย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่แข็งกระด้างหรืออ่อนแอเกินไป จึงต้องค้นหาจุดร่วมสายกลางที่สมดุล คือ

(1) หลักนิติรัฐ ซึ่งเป็นการปกครองโดยกฎหมาย รัฐเสรีประชาธิปไตยยอมรับรองและ ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐานของประชาชน ได้แก่ สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลโดยแท้ เช่น สิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย เคหสถาน การติดต่อสื่อสารถึงกันและกัน การเดินทางการเลือกถิ่นที่อยู่ การนับถือศาสนา ครอบครัว สิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ เช่น สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การมีและใช้ทรัพย์สิน การทำสัญญา สิทธิและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การรวมตัวกันเป็นสมาคมหรือพรรคการเมือง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง รัฐจะต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ ในบางกรณีรัฐจำต้องบังคับให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการบางอย่าง โดยองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถล่วงล้ำเข้าไปในขอบเขตสิทธิเสรีภาพของราษฎร แต่รัฐต้องให้คำมั่นต่อราษฎรว่าองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกล้ำกรายสิทธิเสรีภาพ ของราษฎรได้ ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งและเป็นการทั่วไปว่าให้องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกล้ำกรายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ในกรณีใดและภายในขอบเขตอย่างไร

(2) หลักรัฐศาสตร์ รัฐเป็นกลไกในการปกครองประเทศ มีสถานภาพในทางกฎหมายที่มีอำนาจเหนือทุกคนในเรื่องการเมืองการปกครอง โดยอาศัยกฎเกณฑ์ของกฎหมายเป็นเครื่องกำหนดกับศาสตร์ แห่งอำนาจ ซึ่งเป็นเรื่องของการศึกษาพฤติกรรม การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยคำนึงถึงเรื่องดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย

(3) ฟื้นฟูส่งเสริมพัฒนาวิถีชาวบ้าน ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศีลธรรมจรรยา และหลักศาสนาอันดีงามที่เป็นรากเหง้าของผู้คนในสังคม ซึ่งกลุ่มชนในสังคมได้ร่วมกันสร้างสรรค์ สั่งสม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ นำไปสู่พัฒนาการในการดำเนินชีวิตด้วยความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และภูมิปัญญา กำหนด ให้เป็นนโยบายและแผนแม่บทวัฒนธรรมของชาติ มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่ชัดเจน เชื่อมประสาน ความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ เอกชน ประชาชน ค้นหารูปแบบวิธีการปลูกฝังไว้ในจิตใจ ของประชาชนคนไทยโดยให้ความสำคัญมุ่งเน้นตั้งแต่วัยเด็ก หากสังคมใดมีสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตประจำวัน ก็ชี้ชัด

ได้เลยว่าสังคมนั้นย่อมมีฐานรากของความสงบสุขอย่างแท้จริง

การบังคับใช้กฎหมายในแต่ละครั้ง ผู้บังคับใช้กฎหมายจึงต้องคำนึงถึงหลักนิติรัฐ หลักรัฐศาสตร์ และหลักการอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ศีลธรรมจรรยา การอำนวยความยุติธรรมประกอบกันด้วย ประเด็นที่สำคัญ เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันก็คือการฟื้นฟูส่งเสริมพัฒนาวิถีชาวบ้าน ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศีลธรรมจรรยา และหลักศาสนา หากสิ่งดีงามเหล่านี้เกิดขึ้นและดำรงคงอยู่ในสังคมไทย ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายก็จะลดน้อยลง ถึงแม้ว่าเป็นการยากยิ่งที่จะสร้างสรรค์สิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้น แต่ยังไงก็ตามสังคมไทยยังคง มีความจำเป็นอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องร่วมมือกันขับเคลื่อน สร้างเสริม บ่มเพาะ ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ญาติ มิตร ละแวกบ้าน โรงเรียน สถานศึกษา ชุมชน และระดับประเทศ เพื่ออนาคตที่ดีของลูกหลานคนไทยในภาคหน้า

เอกสารอ้างอิง

กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.* สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560, จากhttp://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/ book.pdf.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). *พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒.* สืบค้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2560, จาก http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A481/%A481-20-2542-a0001.pdf.

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2560). *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร วาระแห่งชาติ : สิทธิมนุษยชนร่วมขับเคลื่อน Thailand 4.0 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.* สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2560, จาก http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/index.php.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2554). *กฎ ก.ตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓.* สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน ๒๕60, จาก http://www.jaray.police.go.th/2014/pdf/14.PDF.

กลุ่มแผนงานและงบประมาณ กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). *พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓.* สืบค้นเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2560, จาก http://www.m-culture.go.th/plan/more_news.php?cid=11.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *กรอบทิศทางยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรม ตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี.* สืบค้นเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2560, จาก http://www.m-culture.go.th/th/ewt_dl_link.php?nid=7162.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.* สืบค้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2560, จาก http://web.krisdika.go.th/data/law/law1/%c306/%c306-10-2560-a0003.pdf.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2551). *ประมวลพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวกับกฎหมาย.* สืบค้นเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2560, จาก http://web.krisdika.go.th/data/serve/tha/acknowledge/acknowledge_26_files/frame.htm.

บุญแทน มะลิอ่อง. (2554). *หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน.* พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560, จาก http://www.mcu.ac.th/site/thesiscontent_desc.php?ct=1&t_id=826.

.